

13.9.2013

LAPS/352/2012

Oikeusministeriölle**Lapsiasiavaltuutetun lausunto luonnokseen hallituksen esitykseksi rikoslain 20 luvun muuttamisesta****VIITE** OM 15/41/2011
OM016:00/2012**ASIA** Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi**Hallituksen esitysluonnoksen keskeiset ehdotukset ja tavoitteet**

Hallituksen esitysluonnos liittyy vuonna 2012 valmistuneeseen arviomuistioon "Raiskausrikosten lainsäädännölliset muutostarpeet". Lapsiasiavaltuutettu on antanut lausunnon kyseiseen arviomuistioon 21.6.2012¹

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan, että raiskausta koskevaan rikoslain 20 luvun 1 §:ään sijoitettaisiin kaikkein vakavimmat seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavat teot. Väkivaltaa sisältänyt teko tulisi aina rangaistavaksi vähintään raiskauksen perustekomuodon mukaan. Raiskausta olisi aina pidettävä törkeänä, kun se kohdistuu alle 18-vuotiaaseen. Muutoksilla korostettaisiin tekojen paheksuttavuutta ja väkivallan käytön ja seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkauksen moitittavuutta.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan myös rangaistusasteikkoa kiristettäväksi. Asteikon kiristämällä tavoitellaan lievempien raiskausrikosten rangaistusten koventamista, mutta sen odotetaan vaikuttavan myös rangaistuskäytännön ankaroitumiseen muilta osin, kun väkivaltaa sisältäneet teot arvioitaisiin aina vähintään raiskauksen perustekomuodon mukaan.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot hallituksen esitysluonnokseen

Perustelut lapsiasiavaltuutetun kannanotoille

Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitysluonnosta YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (SopS 59-60/1991) näkökulmasta. Lapsen oikeuksien yleissopimus on Suomessa voimassa lakina ja sen asettamat velvoitteet on otettava huomioon kaikessa lapsia koskevassa lainsäädännössä.

Hallituksen esitysluonnoksen kannalta keskeisiä yleissopimuksen periaatteita ovat:

- Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiensa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet (3 artikla).
- Lasta on suojeltava kaikilta seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön muodoilta (34 artikla).
- Lapsella on oikeus erityiseen suojeluun (36 artikla)

Lapsiasiavaltuutettu ehdottaa, että esitysluonnokseen lisättäisiin viittaukset lapsen oikeuksien yleissopimuksen keskeisiin ehdotusta koskeviin artikloihin.

Ehdotettujen muutosten arviointi

Lapsiasiavaltuutettu pitää ehdotettuja muutoksia raiskausrikoksia koskevaan lainsäädäntöön perusteltuina, tärkeinä ja lapsen ihmisoikeuksia vahvistavina. Lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevaa lainsäädäntöä on kiristetty jo aiemminkin lähivuosina Euroopan neuvoston lasten seksuaalisen hyväksikäytön vastaiseen sopimuksen (ns. Lanzaroten sopimus) liittymisen myötä². Parhailtaan lausuntokierroksella on myös arviomuistiolounnos lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä pornografian torjumisesta annetun EU-direktiivin suhteesta Suomen lainsäädäntöön ja käytäntöihin. Arviomuistiolonoksen mukaan direktiivi ei edellyttäisi lisää lainsäädäntömuutoksia lukuun ottamatta lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämiseksi. Tältäkin osin oikeusministeriössä on jo käynnistetty lainsäädäntöhanke.³

Lapsiasiavaltuutetun kanta esitettyihin lakimuutoksiin on pysynyt samana kuin se oli hallituksen esitysluonnosta edeltäneeseen arviomuistiinon annetussa lausunnossa.

Muutosehdotuksella, jonka mukaan raiskausrikos on aina törkeä, kun se kohdistuu alle 18-vuotiaaseen, vahvistetaan lasten seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojaa. Lapsiasiavaltuutettu pitää myönteisenä, että esitysluonnoksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on tuotu esiin, että lasta koskevan kvalifiointiperusteen soveltaminen on mekaanista ja vain poikkeuksellisesti teko voitaisiin arvioida törkeää lievemmäksi kokonaisarviointin perusteella. Lapsiasiavaltuutettu ehdottaa, että esitysluonnoksessa tarkennettaisiin yksityiskohtaisia perusteluita, milloin alaikäiseen kohdistunutta raiskausta ei katsottaisi törkeäksi. Arvioinnissa tulisi aina huomioida lapsen edun ensisijaisuus ja lapsen erityisen suojelun tarve haavoittuvaisen asemansa vuoksi. Käytännössä tällaisten tilanteiden arviointi voi olla erittäin haastavaa, joten muutoksen tavoitteiden, alle 18-vuotiaiden suojaaminen ja rikoslain 20 luvun mukaisen erityisaseman johdonmukainen toteuttaminen tulisi varmistaa mahdollisimman hyvin myös lainsäädäntötasolla.

Lapsiasiavaltuutettu ehdottaa, että esitysluonnokseen liitettäisiin nimellinen arviointi muutosehdotusten vaikutuksista alaikäisiin.

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että pelkästään rikoslain muutoksilla ei paranneta riittävästi rikoksen uhriksi joutuneiden lasten asemaa. Samanaikaisesti on panostettava lapsiin kohdistuneita rikoksia eri vaiheissa käsittelevien viranomaisten koulutukseen, menettelyihin ja ohjeistuksiin. Erityistä osaamista tarvitaan mm. lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten tunnistamisessa sekä lapsiuhrien kuulemiseen ennen rikosprosessia, sen aikana ja myös jälkihuollossa. Lapset tarvitsevat tietoa oikeussuojastaan - ja turvastaan ymmärrettävässä muodossa ja heidät tavoitettavasti. Lapsille tulee myös tarjota erityistä tukea oikeuksiensa puolustamiseen.

Jyväskylässä 13.9.2013

Maria Kaisa Aula
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies

¹ Lapsiasiavaltuutetun lausunto 21.6.2012 <http://www.lapsiasia.fi/nyt/lausunnot/lausunto/-/view/1813473>

² Ns. Lanzaroten sopimus, jonka Suomi on allekirjoittanut 2007.

³ Arviomuistiosta on pyydetty lausunnot 30.9.2013 mennessä. Lapsiasiavaltuutetun lausunto työryhämietinnöstä lasten kanssa työskentelevien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämiseksi 16.8.2013 <http://www.lapsiasia.fi/nyt/lausunnot/lausunto/-/view/1861407>